

5.2. Окремі аспекти правового регулювання електронної комерції в Україні

До основних вітчизняних нормативно-правових актів, що регулюють відносини торговельної діяльності в Україні, можна віднести, наприклад, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, закони України «Про захист прав споживачів», «Про споживчу кооперацію», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини», Постанова КМ України від 8 лютого 1995 року № 108 «Про Порядок заняття торговельною діяльністю і правила торговельного обслуговування населення», зі змінами і доповненнями; ДСТУ 4303-2004 Національний стандарт України «Торгівля роздрібна та оптова. Терміни та визначення понять», який затверджено і вводиться у дію наказом Держспоживстандарту України від 08.06.2004 № 130 та іншими актами.

Регулювання відносин та визначення напрямів розвитку основних складових продажу товарів і послуг в електронній формі здійснюється, зокрема: законами України «Про інформацію»; «Про телекомунікації», «Про захист інформації в автоматизованих системах»; «Про електронні документи та електронний документообіг»; «Про електронні довірчі послуги»; «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»; «Про публічні закупівлі»; «Про рекламу»; «Про міжнароднеприватне право»; «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні»; «Про платіжні послуги», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про захист персональних даних»; постановою КМ України від 28 жовтня 2004 року № 1454 «Про затвердження Порядку обов'язкової передачі документованої інформації»; постановою Правління Національного банку України від 30 березня 2006 року № 121; Програмою розвитку Національної системи масових електронних платежів на 2006–2008 роки; постановою КМ України від 29 березня 2006 року № 377 «Деякі питання здійснення розрахунків за продані товари (надані послуги) з використанням спеціальних платіжних засобів» (затверджено Умови переведення торгівців,

Господарсько-торговельна діяльність в Україні: теорія і практика правового регулювання

що провадять господарську діяльність у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, на обов'язкове приймання спеціальних платіжних засобів в оплату за продані товари (надані послуги); Інструкцією про міжбанківський переказ грошей в Україні в національній валюті, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 17.03.2004 № 110, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 15.04.2004 за № 483/9082; Положенням про систему електронної пошти Національного банку України, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2004 року № 689, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24 січня 2005 року за № 86/10366; Інструкцією із заповнення та використання попереднього повідомлення в електронному вигляді, затвердженою наказом Державної митної служби України від 12 грудня 2005 року № 1220, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 15 грудня 2005 року за № 1505/11785⁵²⁷.

Основним же нормативним документом у національній правовій системі є Закон України «Про електронну комерцію», який визначає організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні, встановлює порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-комунікаційних систем та визначає права і обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції⁵²⁸.

Зокрема, у зазначеному нормативному акті терміни вживаються в такому значенні:

1) електронна комерція – відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру;

2) електронна торгівля – господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-комунікаційних систем.

---

⁵²⁷ Законодавство. URL : [http:// www.liga.net/zakon/ligazakon.html](http://www.liga.net/zakon/ligazakon.html) (дата звернення: 08.10.2022).

⁵²⁸ Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 року № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 45. Ст. 410.

Закон встановив основні принципи правового регулювання у сфері електронної комерції. Зокрема, визначено, що основними принципами у сфері електронної комерції є:

- свобода провадження підприємницької діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних систем;
- свобода вибору контрагента, електронних засобів, видів та форм діяльності;
- свобода конкуренції та забезпечення її сумлінності;
- свобода вчинення електронних правочинів;
- рівність і охорона прав учасників відносин у сфері електронної комерції;
- дотримання вимог законодавства, правил професійної етики, повага до прав, свобод, законних інтересів учасників відносин у сфері електронної комерції;
- забезпечення належної якості товарів, робіт та послуг, що реалізуються у сфері електронної комерції;
- однаковість юридичної сили електронних правочинів та правочинів, укладених в іншій формі, передбаченій законодавством;
- забезпечення доступу до інформації всіх учасників відносин у сфері електронної комерції;
- доступність комерційних електронних повідомлень та можливість обмеження їх надходження;
- дотримання законодавства про державну мову.

Закон України «Про електронну комерцію» визначає коло учасників, серед яких окремо визначено суб'єктів електронної комерції, постачальників послуг проміжного характеру в інформаційній сфері, органи державної влади та органи місцевого самоврядування в частині виконання ними функцій держави або місцевого самоврядування.

Так, суб'єкт електронної комерції – суб'єкт господарювання будь-якої організаційно-правової форми, що реалізує товари, виконує роботи, надає послуги з використанням інформаційно-комунікаційних систем, або особа, яка придбаває, замовляє, використовує зазначені товари, роботи, послуги шляхом вчинення електронного правочину.

Постачальниками послуг проміжного характеру в інформаційній сфері є постачальники електронних комунікаційних послуг, оператори послуг платіжної інфраструктури, реєстратори (адміністратори),

Господарсько-торговельна діяльність в Україні: теорія і практика правового регулювання

що присвоюють мережеві ідентифікатори, та інші суб'єкти, що забезпечують передачу та зберігання інформації з використанням інформаційно-комунікаційних систем.

Отже, коло учасників електронної комерції, відповідно до закону, є більш широким, ніж суб'єкти зазначених правовідносин, що є не зовсім зрозумілим поняттям. Очевидно, що законодавець хотів чітко виокремити безпосередніх учасників правовідносин, віднісши їх до поняття суб'єкти, та інших учасників, які забезпечують належні умови для здійснення зазначеного виду економічної діяльності, які отримали статус постачальників послуг проміжного характеру в інформаційній сфері. Крім того, окрему групу складають органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Очевидно, що всі зазначені учасники правовідносин тією чи іншою мірою є суб'єктами правовідносин у сфері електронної комерції, а нормативне виокремлення окремих категорій є не зовсім коректним.

Окремої уваги в нормативному акті надано стосовно таких суб'єктів електронної комерції, як:

- продавець (виконавець, постачальник);
- покупець (замовник, споживач);
- постачальник послуг проміжного характеру у сфері електронної комерції.

У законі визначено правовий статус кожного із зазначених суб'єктів правовідносин.

Правовий статус продавця (виконавця, постачальника) визначено із переліку прав і обов'язків:

Продавець (виконавець, постачальник) товарів, робіт, послуг в електронній комерції під час своєї діяльності та у разі поширення комерційного електронного повідомлення зобов'язаний забезпечити прямий, простий, стабільний доступ інших учасників відносин у сфері електронної комерції до такої інформації:

- повне найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи-підприємця;
- місцезнаходження юридичної особи або місце реєстрації та місце фактичного проживання фізичної особи-підприємця;
- адреса електронної пошти та/або адреса інтернет-магазину;
- ідентифікаційний код для юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків для фізичної особи-підприємця, або серія та номер паспорта для фізичної особи-підприємця,

яка через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомила про це відповідний податковий орган і має відмітку в паспорті;

– відомості про ліцензію (серія, номер, строк дії та дата видачі), якщо господарська діяльність підлягає ліцензуванню;

– щодо включення податків у розрахунок вартості товару, роботи, послуги та, у разі доставки товару – інформація про вартість доставки;

– інші відомості, що, відповідно до законодавства, підлягають оприлюдненню.

Продавець (виконавець, постачальник) під час вчинення електронного правочину зобов'язаний забезпечити повну відповідність предмета електронного договору, погодженого сторонами, кількісним та якісним характеристикам.

Якщо продавець (виконавець, постачальник) пропонує іншій стороні електронного договору надати йому відомості про платіжні інструменти для оплати вартості товару, роботи, послуги, він зобов'язаний забезпечити захист такої інформації відповідно до законів України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» і «Про платіжні послуги».

Продавець (виконавець, постачальник) має право вимагати від іншої сторони лише такі відомості, без яких укладення та виконання зобов'язань за електронним договором неможливе.

Правовий статус покупця (замовника, споживача) визначено переліком прав та обов'язків, серед яких:

– права та обов'язки покупця (замовника, споживача) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції визначаються законодавством України, зокрема Законом України «Про захист прав споживачів»;

– покупець (замовник, споживач) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції за обсягом своїх прав та обов'язків прирівнюється до споживача у разі укладення договору поза торговельними або офісними приміщеннями та у разі укладення договору на відстані відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів»;

– покупець (замовник, споживач) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції, який приймає (акцептує) пропозицію іншої сторони щодо укладення електронного договору, зобов'язаний повідомити про себе інформацію, необхідну для його укладення;

Господарсько-торговельна діяльність в Україні: теорія і практика правового регулювання

– у разі оплати вартості товару, роботи, послуги із застосуванням платіжних інструментів така особа має право повідомити відомості, що дають змогу забезпечити проведення оплати відповідним надавачем платіжних послуг або оператором платіжних систем, який несе відповідальність за їх збереження та використання в порядку, передбаченому законодавством;

– фізична особа повинна надати інформацію про себе, необхідну для вчинення електронного правочину, створення електронного підпису, ідентифікації в інформаційній системі суб'єкта електронної комерції шляхом введення (створення) особою спеціального набору електронних даних, а також вчинення інших дій у такій системі;

– у випадках, передбачених договором, покупець (замовник, споживач) повинен повідомити адресу доставки товару, виконання роботи чи надання послуги.

Щодо правового статусу постачальника послуг проміжного характеру в інформаційній сфері, то, відповідно до нормативного акта, він не є стороною електронного правочину, предметом якого виступають товари, роботи або послуги, інші ніж послуги проміжного характеру в інформаційній сфері (реєстрація доменних імен або IP-адрес, присвоєння інших мережевих ідентифікаторів, фіксація часу відправлення / надходження електронного повідомлення, надання доступу до мережі «Інтернет» та інших інформаційно-комунікаційних систем тощо), і не несе відповідальності за зміст переданої чи отриманої інформації та за шкоду, завдану внаслідок використання результатів таких послуг, за умови, що він не є ініціатором передачі такої інформації, не обирає її одержувача та не може змінити її зміст.

Постачальник послуг проміжного характеру в інформаційній сфері, що надає послуги постійного зберігання інформації на запит одержувача послуг хостингу, не несе відповідальності за зміст переданої чи отриманої інформації, яка зберігається на запит отримувача послуг, та за шкоду, завдану внаслідок використання результатів таких послуг, за умови що у нього відсутні відомості про незаконну діяльність або факти чи обставини, які вказують на те, що діяльність має ознаки незаконної, або щодо вимог про відшкодування збитків від такої незаконної діяльності, та постачальник після отримання таких відомостей вдається до швидких дій з метою усунення можливості доступу чи припинення доступу до інформації, зокрема, відповідно до вимог законодавства про авторське право і суміжні права.

Надання доступу до мережі «Інтернет» та інших інформаційно-комунікаційних систем оформлюється окремим правочином або електронним правочином між стороною такого правочину та постачальником послуг проміжного характеру в інформаційній сфері.

Однією із важливих компонентів Закону України «Про електронну комерцію» є нормативно встановлена процедура порядку вчинення електронних правочинів. Зокрема, законом визначено, що електронний правочин – це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням інформаційно-комунікаційних систем. Електронні правочини вчиняються на основі відповідних пропозицій (оферт).

Пропозиція укласти електронний договір (оферта) повинна містити істотні умови, передбачені законодавством для відповідного договору, і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття.

Електронний договір, крім визначених Цивільним кодексом України істотних умов для відповідного виду договору, може містити інформацію про:

- технологію (порядок) укладення договору;
- порядок створення та накладання електронних підписів сторонами договору;
- можливість та порядок внесення змін до умов договору;
- спосіб та порядок прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту);
- порядок обміну електронними повідомленнями та інформацією між сторонами під час виконання ними своїх зобов'язань;
- технічні засоби ідентифікації сторони;
- порядок внесення змін до помилково відправленого прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту);
- посилання на умови, що включаються до договору, шляхом перенаправлення (відсилання) до іншого електронного документа і порядок доступу до такого документа;
- спосіб зберігання та пред'явлення електронних документів, повідомлень, іншої інформації в електронній формі та умови доступу до них;

Господарсько-торговельна діяльність в Україні: теорія і практика правового регулювання

- умови виготовлення та отримання паперових копій електронних документів;
- можливість вибору мови, що використовується під час укладення та виконання договору;
- інші відомості.

Електронний договір укладається шляхом пропозиції його укласти (оферти) однією стороною та її прийняття (акцепту) другою стороною та вважається укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти такий договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції.

Відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти електронний договір, про її прийняття (акцепт) може бути надана шляхом:

- надсилання електронного повідомлення особі, яка зробила пропозицію укласти електронний договір;
- заповнення формуляра заяви (форми) про прийняття такої пропозиції в електронній формі;
- вчинення дій, що вважаються прийняттям пропозиції укласти електронний договір, якщо зміст таких дій чітко роз'яснено в інформаційній системі, в якій розміщено таку пропозицію, і ці роз'яснення логічно пов'язані з нею.

Місцем укладення електронного договору є місцезнаходження юридичної особи або місце фактичного проживання фізичної особи, яка є продавцем (виконавцем, постачальником) товарів, робіт, послуг.

Розрахунки у сфері електронної комерції можуть здійснюватися з використанням платіжних інструментів, електронних грошей, шляхом переказу коштів або оплати готівкою з дотриманням вимог законодавства щодо оформлення готівкових та безготівкових розрахунків, а також в інший спосіб, передбачений законодавством України, що регулює надання платіжних послуг.

Учасники відносин у сфері електронної комерції зобов'язані забезпечити захист персональних даних, що стали їм відомі з електронних документів (повідомлень) під час вчинення електронних правочинів, у порядку, передбаченому Законом України «Про захист персональних даних».

Забороняється використання та витребування персональних даних сторонами електронного правочину з іншою метою, ніж вчинення електронного правочину, якщо інше не встановлено законом або за домовленістю сторін⁵²⁹.

Проаналізувавши чинники, які зумовлюють процеси нормотворення як у національній правовій системі, так і в міжнародних інституціях, у сфері електронної торгівлі та електронної комерції в цілому, необхідно зазначити такі напрями:

– по-перше, нормотворення у сфері електронної комерції покликано сформуваати належну правову основу забезпечення здійснення діяльності в зазначеній сфері, унеможливаючи зловживання, піднімаючи авторитет та доступність самої електронної комерції як виду економічної діяльності;

– по-друге, нормотворення у сфері електронної комерції покликано встановити належні правила взаємодії між різними учасниками (суб'єктами) правовідносин: між покупцями і продавцями, між продавцями і контролюючими органами (державними), між фінансовими установами та учасниками комерційних операцій тощо;

– по-третє, нормотворення в зазначеній сфері направлено на забезпечення достатнього рівня захисту операцій в усіх аспектах (гарантування операцій), захист конфіденційної інформації, підтвердження та ідентифікацію учасників (суб'єктів) комерційних правовідносин, підтвердження достовірності інформації;

– по-четверте, нормотворення у сфері електронної комерції направлено на встановлення належних правил зобов'язань усіх учасників зазначених правовідносин, гарантії здійснення таких операцій тощо;

– по-п'яте, нормотворення направлене на реалізацію можливості державного контролю за операціями, здійсненими поза межами звичайних торгових площадок, їх належне оподаткування, митний контроль, дотримання прав споживачів, екологічний контроль, адаптацію правил торгівлі до нових умов онлайн комерції тощо.

---

⁵²⁹ Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 року № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 45. Ст. 410.